

BESLUT

2019-04-15

Dnr: 18/03808

SAKEN

Bästa dieten, SVT1, 2018-10-23, program om dieter; fråga om saklighet och beriktigande

BESLUT

Programmet frias. Det strider inte mot kravet på saklighet.

PROGRAMMET

Programmet var del i en programserie där fyra par under en månad fick testa varsin ny diet. Bland annat prövades vegansk kost och lågkaloridieten LCHF. I programmet intervjuades en forskare om olika dieters påverkan på klimatet. Hon sa bland annat att spannmål och grönsaker har låg påverkan, medan mejeriprodukter och nötkött ger upphov till större koldioxidutsläpp. Klimatpåverkan för olika typer av kost och för de olika dieterna visades samtidigt grafiskt. Bland annat följande sades.

(Speaker) – Så den som äter mycket kött påverkar alltså klimatet mer än en växtätare.
(Forskare) – Men om man tittar på vegan till exempel då har ju de tagit bort den här typen av matgrupper och så äter de längre ner, de hamnar ju väldigt lågt. (Reporter) – Och LCHF då, var ligger de? (Forskare) – Jo, LCHF de går ju åt motsatt håll och äter väldigt lite därifrån [spannmål] och väldigt mycket åt det här hållet [kött] och då kommer ju de också att ligga väldigt högt upp. [...] (Speaker) – Vilken sorts kött man äter har även det betydelse för miljön. [...] Och även bland grönsakerna och baljväxterna kan man göra olika bra miljöval. [...] Till exempel är en populär ingrediens i vegankosten riktigt miljöfarlig. (Forskare) – Just nu så är sojan en av de absolut största drivkrafterna bakom avskogning av stora tropiska regnskogsområden, så att där kan man ju också fundera på, kan man välja alternativ till soja? Sojaprodukter det är ju sånt som tofu och det finns väldigt mycket vegetariska alternativ och just nu så experimenteras det ganska mycket med att ta fram alternativa vegetariska produkter som kanske bygger på sånt vi kan odla här i Sverige på ett bättre sätt. [...] (Speaker) – Så man kan göra mer eller mindre klimatsmarta val i alla dieter. [...] (Forskare) – Minska på köttet, ät de här grova rotfrukterna i stället för de känsliga grönsakerna, speciellt när de inte är i säsong. Försök hitta de enkla sakerna.

ANMÄLNINGARNA

En anmälare anser att det inte stämmer att vegansk kost bestående av soja bidrar till skogsskövling såsom det påstods i programmet. Även om det är sant att sojaproduktionen är smutsig och vegansk kost ofta innehåller soja är det sällan den veganska kosten som står för skövlingen av regnskog. Veganska matprodukter innehåller oftast soja från Europa och Nordamerika, där det inte finns mycket regnskog. Den stora konsumenten av soja och framförallt soja från Sydamerika är köttindustrin, där sojan används som foder. Beskrivningen i programmet var felaktig eller åtminstone mycket missvisande eftersom en köttkonsument många gånger bidrar mer till skogsskövling än en person som väljer sojaprodukter i stället för kött.

En annan anmälare anser sammanfattningsvis att LCHF-dieten inte nödvändigtvis måste innehålla kött och därför inte behöver vara dålig för klimatet.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att programmet överensstämmer med kravet på saklighet och anför i huvudsak följande.

Programmet var en del av en serie. Programmen kompletterar varandra genom hur händelseförloppet utvecklas och ämnen och sakuppgifter blir belysta i sitt sammanhang. De tre programmen ska därför ses som en helhet.

LCHF-kost

Som anmälaren påpekar är det fullt möjligt att äta LCHF-kost utan att äta kött och animaliska produkter. Det påstods inte heller något annat i programserien, tvärtom nämnde de medverkande experterna i det tredje programmet att LCHF-paret hade kunnat välja mer växtbaserad LCHF och då motverkat några av de hälsoeffekter de fick.

Det som de tongivande förespråkarna för dieten lyfter fram och hur LCHF har slagit igenom bland befolkningen, visar att de allra flesta som följer LCHF äter mer kött och animaliska fullfeta mejeriprodukter samt kyckling och fisk än till exempel veganer eller de som följer Livsmedelsverkets rekommendationer. Programmet försökte spegla LCHF-dieten så som den har sett ut under de senaste fem åren i Sverige. Det finns goda skäl att hävda att kött konsumeras relativt flitigt av personer som följer LCHF. Köttets och animaliska fetters hälsobringande egenskaper lyfts fram som viktiga beståndsdelar av den här dieten av flera av de mest kända förespråkarna och på de största LCHF-sajterna. Forskaren som medverkade i programmet är chef för Stockholm Resilience Center och en av Sveriges främsta experter på hållbarhetsfrågor relaterade till livsmedelsproduktion. Det finns således anledning att ha förtroende för hennes uttalanden om dieter. Men redaktionen har också egen gedigen research bakom

uppgifterna i programmet. Utifrån denna gjorde redaktionen bedömningen att beskrivningarna i inslaget inte var kontroversiella och att det kunde bedömas väl styrkt att LCHF i normalfallet leder till ett större klimatavtryck än de andra dieterna som testades.

Soja

I programmet framgick tydligt att vegandieten är mycket bättre för miljön än de andra alternativen. Grafiken visade att spannmål och grönsaker ger ett lågt klimatavtryck och speakern sa att den som äter mycket kött påverkar klimatet mer än växtätare. Detta är visat i flera vetenskapliga artiklar.

Avsikten med den här delen av programmet var dock att ur ett konsumentperspektiv visa på att man kan göra mer eller mindre kloka miljöval oavsett diet. Även om dieten redan är bra ur klimatsynvinkel finns det förbättringspotential. När redaktionen frågade andra forskare kom de fram till samma slutsats som den i programmet. Nämligen att man ska försöka hitta alternativ till soja, som i många fall produceras under miljömässigt dåliga förhållanden och transporteras långt.

Den globala efterfrågan på soja har bidragit till enorma sojaodlingar i bland annat Brasilien, Kina, USA och Indien. Stora mängder avskogning sker för odlingen, vilket orsakar utsläpp av växthusgaser och utrotning av arter för att nämna några effekter. Även om man försöker välja soja från Europa eller Nordamerika, innebär det långa transporter vilket ger stor klimatpåverkan. Forskarna redaktionen talat med framhåller att man helst ska äta närproducerat om man vill minska klimatavtrycket. Redaktionen research visar också att trots att många verkligen försöker välja den mest miljövänliga sortens soja kan det vara svårt att avgöra varifrån råvaran kommer.

Redaktionen bedömde dock att det inte tydligt framgick av reportaget att bara en liten del av sojan som produceras globalt går till mänsklig konsumtion. Största delen soja som importeras till Sverige från de här områdena används för att utfodra djur. Redaktionen intryck bekräftades av tittarmejl. Att avsikten var att hitta ännu lite smartare kostval för alla dieter, även den veganska som redan leder miljöligen, hade inte gått fram. För att förtydliga detta ändrade redaktionen därför direkt på SVT Play och klippte bort den delen av programmet och förtydligade på svt.se att det till nästa sändning skulle göras en rättelse som också lästes upp av programpresentatören inför nästföljande program i SVT1 den 30 oktober 2018.

RÄTTELSEN

Granskningsnämnden har tagit del av den rättelse som SVT hänvisar till i sitt yttrande och som hade följande lydelse.

Vi har en rättelse som gäller förra veckans program. Då talades det om hur sojaproduktion bidrar till att utplåna regnskogarna. Den uppgiften gäller främst soja som ska bli djurfoder. Soja som blir till vegetarisk mat har oftast producerats på ett mer ansvarsfullt sätt.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

SVT ska beriktiga uppgifter som förekommit i ett tv-program när det är befogat (5 kap. 4 § radio- och tv-lagen sändningstillståndet).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden anser att programmet kunde ge intrycket att produktionen av soja för vegansk kost får till följd att regnskog avverkas. Det kan diskuteras om framställningen därmed skulle strida mot kravet på saklighet. Eftersom SVT sänt en rättelse strider programmet dock inte mot detta krav.

Mot bakgrund av SVT:s yttrande anser nämnden inte heller att en av anmälarnas invändningar vad gäller beskrivningen av LCHF-kost innebär att programmet strider mot saklighetskravet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Berivan Yildiz, Malin Bergström, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt, Pia Rehnquist och Kristina Åberg efter föredragning av Rasmus Gedda.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Rasmus Gedda

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.